

חיסולי בכירי אל-קאעדה (ינואר-יוני 2015) -

השפעות והשלכות

בחודשים האחרונים אנו עדים למספר חיסולי בכירים בארגוני הג'האד העולמי ברחבי העולם שהאחרונים ביניהם היוו עמוד תווך באל-קאעדה - אבו-בציר נאצר אל-וחישי, מנהיג אל-קאעדה בחצי האי ערב (AQAP), ומח'יתאר בלמח'יתאר, בכיר באל-קאעדה במגרב האסלאמי.

חיסולו של אל-וחישי הנו המשמעותי ביותר היות והוא מציב אתגר משמעותי בפניו של אל-ט'ואהרי והוא עשוי להשפיע על דמותה של "אל-קאעדה מרכז" (AQAP) ומעמדה במרחב האסלאמי מול יריבתה דאעש. עד כה, לא ברור מי ימונה והאם ימונה מחליף לאל-וחישי לתפקיד סגנו אל-ט'ואהרי, אם כי יש יסוד סביר להניח שבתקופה הקרובה יתנהל דיון בפורומים הג'האדיים בכל הרמות, כולל התבטאויות של דמויות בכירות בהיררכיה הארגונית בדגש על אנשי הדת ומעצבי הדרך כגון אבו-מחמד אל-מקדסי, אבו-קתאדה אל-פלסטיני, אבו-מנד'ר אל-שנקיטי והאני סבאעי. יש לשער כי לצד השיח הגלוי יתקיים דיון פנימי חסוי יותר בדרג המפקדים או מקבלי ההחלטות בארגון וזאת על מנת להגיע להסכמה על מועמד אשר יירש את מקומו של אל-וחישי בתור "מס' 2. באל-קאעדה מרכז".

כך או כך, סדרת החיסולים גובה מחיר כבד מארגון אל-קאעדה ושלוחותיו ומחלישה אותו. דוגמה בולטת היא שלוחת אל-קאעדה בחצי האי ערב אשר נחשבה לזרוע החזקה של הארגון שכבר הוכיחה כי ביכולתה להוציא פיגועים מחוץ למרחב פעילותה (ולראייה - פיגועי הטרור נגד מערכת המגזין הצרפתי שארלי הבדו בפריז בראשית ינואר 2015). יצוין כי מלבד אל-וחישי, AQAP ספג לאחרונה מכה קשה עם חיסולם של בכירים נוספים בארגון ביניהם, ח'ארתי' בן ע'אזי אל-נט'ארי, חבר מועצת השורא, נאצר בן עלי אל-אנסי, דובר ואסטרטג בארגון ואבראהים אל-רביש, מופתי הארגון.

היחלשותה של אל-קאעדה באה לידי ביטוי גם בצמצום הופעותיו התקשורתיות של מנהיגה, אימן אל-ט'ואהרי. שתיקתו של אל-ט'ואהרי עשויה לנבוע מחשש מפני חיסול במקרה של חשיפת מיקומו לאור היכולות המודיעיניות הגבוהות שמגלה ארה"ב בתקופה האחרונה. עם זאת, למרות שמספטמבר 2014 לא התפרסמה אף הודעה רשמית מטעם אל-ט'ואהרי, עדות להמשך תפקודו ניתן למצוא בראיון שהתקיים במאי 2015 עם אבו-מחמד אל-ג'ולאני, מנהיג חזית אל-נצרה. יצוין כי בדומה לכך, אסאמה בן-לאדן נמנע מלתקשר עם העולם החיצוני, ומפרכי המבצע לאיתורו ניתן ללמוד כי במתחם בו שהה בשנותיו האחרונות לא היו אמצעי תקשורת קווית או אלחוטיים.

לצד אובדן ההנהגה בצמרת הארגון והמעקב המודיעיני ההדוק, אל-קאעדה נחלש גם על רקע השסע בינו לבין דאעש. מאז שהכריז על חליפות אסלאמית, צובר דאעש פופולריות רבה בקרב פעילי ותומכי אל-קאעדה לשעבר. השילוב בין שלושת הגורמים המחלישים הללו עשוי להשפיע אופן התנהלותה של AQC ועל מעמדה בזירה האסלאמית.

אל-קאעדה לאן? יורשים אפשריים כסגנו של אל-ט'ואהרי

רצף החיסולים בצמרת ארגון אל-קאעדה בשנים האחרונות, דילל את מאגר היורשים הפוטנציאליים. למרות האמור, ניתן להצביע על מספר אישים שעשויים למלא את תפקיד סגנו של אל-ט'ואהרי:

- **סיף אל-עדל** - אסטרטג השייך לדור המייסדים של אל-קאעדה ובעל השפעה ברמה הארגונית. שימש בתור אחראי הביטחון של בן-לאדן והיה לאחד ממתכנני הפיגועים בשגרירויות באפריקה בשנות ה-90 של המאה הקודמת. על פי דיווחים לא מאומתים נמלט לאיראן עם אחד מבניו של בן-לאדן, שם שהה במעצר בית עד לפני מספר שנים. מאז שעזב את איראן אין מידע לגבי פעילותו.
- **עבד אל-מאלכ דרוכדאל (אבו-מצעב עבד אל-ודוד)** - ראש שלוחת אל-קאעדה במגרב האסלאמי (AQIM). מזוהה עם אל-ט'ואהרי ואף נטען כי התייעץ עמו לגבי תכניות השלוחה במגרב. מעבר לחימה כנגד "השלטונות הכופרים" בצפון אפריקה, מנהל ארגונו לחימה גם אל מול הנוכחות הצרפתית ביבשת.
- **קאסם אל-רימי** - מנהיג אל-קאעדה בחצי האי ערב הנכנס. אל-רימי, תימני במוצאו הכריז בשנת 2009 יחד עם אל-וחישי על איחוד עם הסניף הסעודי של אל-קאעדה, איחוד שיצר את "אל-קאעדה בחצי אי ערב". בנוסף, התבלט אל-רימי בקריאתו לשבטים הסוניים בתימן לשתף פעולה כנגד החותיים והאמריקאים.
- **אבו מוחמד אל-ג'ולאני** - מנהיג (אמיר) חזית אל-נצרה. אל-ג'ולאני ממשיך לתמוך באל-ט'ואהרי ומצהיר זאת בכל הזדמנות. כיום הוא אחד המנהיגים הבולטים היחידים שבמקביל לנאמנותם לאל-קאעדה, גם ממשיכים בגיהאד פעיל כנגד "משטרים כופרים". ייתכן כי הנוכחות התקשורתית של ארגונו, המזוהה כסניף של אל-קאעדה, וניסיונו המבצעי והפיקודי יתרמו לאפשרות קידומו לתפקיד הסגן.
- **עאצם עמר** - מנהיג אל-קאעדה בתת-היבשת ההודית. מונה לתפקיד על-ידי אל-ט'ואהרי באופן אישי בספטמבר 2014, דבר המצביע על רמת האמון הניתנת בו. בעברו, חיבר מספר ספרים המקדמים את רעיון הגיהאד בנוסף להיותו ראש וועדת השריעה בפקיסטן.
- **ח'אלד אל-חביב** - מפקד פעילות הפנים של אל-קאעדה באפגניסטן וצפון-מזרח פקיסטן.

על אף האמור לעיל ישנה סבירות שלא ימונה לאל-וחישי אף יורש. היחלשותה של AQC בכלל ואל-ט'ואהרי בפרט, עלולה להקשות על מינוי יורש, בייחוד לאור התחזקותם של מפקדי הזרועות המקומיות של אל-קאעדה אשר יתקשו לקבל את מרותו של סגן חדש. כמו כן, אל-ט'ואהרי עשוי לקיים סבב התייעצויות בנושא עם בכירי המפקדה והשדה ועם אנשי הדת המובילים (כגון אל-מקדסי, אבו-קתאדה וסבאעי). בנוסף, קיימת אפשרות שסוגיה זו בדבר מינוי סגן למנהיג אל-קאעדה אם לא תעלה בתקופה הקרובה לדיון גם בפורומים הג'יהאדיים.

מלבד חיסולו המשמעותי של אל-וחישי, מתחילת שנת 2015 בוצעו חיסולים של מספר בכירים נוספים בארגון אל-קאעדה אשר דורשים התייחסות. להלן סקירה של אירועי החיסול ושל ההודעות הרשמיות שפרסם הארגון על מותם:

אבו-בציר נאצר אל-וחישי

תאריך ומקום חיסול: 12.06.15, מוכלא, תימן

ב-16.06.15 פרסם מוסד התקשורת "אל-מלאחם", השייך ל-AQAP, הודעה רשמית על מותו של אל-וחישי, מפקד הארגון. בסרטון שימש כקריין איש הארגון, ח'אלד עמר באטרפי. בהודעה נמסר כי אל-וחישי חוסל יחד עם שני לוחמים נוספים וכי לאחר קיום התייעצויות הוחלט למנות כמחליף את קאסם אל-רימי, המכונה אבו-הרירה. בנוסף, ספד באטרפי לאל-וחישי, ושיבח את פועלו באפגניסטן. באטרפי ציין כי אל-וחישי השתתף בהקמת AQAP והדגיש את העובדה כי שימש בתור איש סודו של בן לאדן. אל-וחישי מונה למנהיג ארגון AQAP בשנת 2009, ובשנת 2013 הפך רשמית לסגנו אל-ט'ואהרי.

באטרפי התייחס לחיסול מנהיגי הג'יהאד בתקופה האחרונה והדגיש כי החיסולים לא עצרו את הג'יהאד אלא רק הגבירו בקרב בני האומה המוסלמית את הרצון לג'יהאד ולהקרבה. כמו כן, כלל הסרטון איומים כלפי ארה"ב בקריאה לממשל האמריקאי להפסיק לתמוך ביהודים וב"עריצים" של מדינות ערב וכן לסגת מהמדינות המוסלמיות.¹

ח'אלד באטרפי מודיע על מותו של אל-וחישי ועל אל-רימי בתור מחליפו להנהגת AQAP

¹ <http://linkis.com/justpaste.it/wQsVE>

מח'תאר בלמח'תאר

תאריך ומקום חיסול: 13.06.15, אג'דאביה, לוב

בלמח'תאר נולד באלג'יריה והצטרף לאל-קאעדה בהיותו בן 19. בסוף שנות השמונים לחם לצד הארגון כנגד הפלישה הסובייטית לאפגניסטן, ועם חזרתו לצפון אפריקה היה שותף בהקמת אל-קאעדה במגרב האסלאמי (AQIM). על רקע סכסוך עם מנהיג AQIM, עבד אל-מאלכ דרוכדאל, פרש בלמח'תאר מהארגון והקים קבוצה משלו תחת השם "החותמים בדס" אשר פעלה בין היתר באלג'יריה ובמאלי. לאחר הפלישה הצרפתית למאלי, חצה בלמח'תאר את הגבול ללוב וככל הנראה שהה בדרום מערב המדינה.

בתאריך 13.06.15 בוצעה מתקפה אמריקאית על העיר אג'דאביה שבמזרח לוב, מתקפה שבמהלכה חוסל בלמח'תאר לטענת הרשויות בלוב. דובר הפנטגון מצדו הסתייג מההודעה על מותו של בלמח'תאר אך הודה כי הוא אכן היה היעד לחיסול.²

בתוך כך, הכחיש במרומז ארגון אנצאר אל-שריעה בלוב את חיסולו של בלמח'תאר. בהודעה שפרסם בנושא המתקפה האמריקאית באג'דאביה, הודה הארגון כי שבעה מפעיליו חוסלו אך הכחיש את מותו של כל אדם אחר במתקפה.³

אבראהים אל-רביש

תאריך ומקום חיסול: 13.04.15, מוכלא, תימן

בדומה להודעות האחרות, גם הודעה זו כוללת הספד לאל-רביש תוך מניית הישגיו בעולם הג'יהאד ותרומתו לאומה המוסלמית. בהודעה זו מודגש כי לא ניתן להביס את הדת באמצעות חיסול של אישים, ולראיה - הישרדותה של האומה המוסלמית לאורך השנים למרות חיסול מנהיגיה.⁴

אל-רביש נולד בערב הסעודית והצטרף לאל-קאעדה באפגניסטן, כאשר בשלב מסוים נכלא בכלא גואנטנמו הועבר לערב הסעודית שם הוא שוחרר. אל-רביש נחשב למפקד מבצעי ומופתי בארגון AQAP.

אחמד פארוק

תאריך ומקום חיסול: 05.01.15, אפגניסטן-פקיסטן

הודעה מוקלטת באורדו של דובר אל-קאעדה בתת-היבשת ההודית (AQIS), אסאמה מחמוד (Usama Mahmoud), על מותו של אחמד פארוק, סגן אמיר AQIS, דובר הארגון בפקיסטן לשעבר.⁵ הודעת תנחומים נוספת פורסמה ב-13.04.15 על ידי "אל-קאעדה במגרב האסלאמי", תוך

² <http://www.theguardian.com/world/2015/jun/14/us-counterterrorism-strike-al-qaida-libya>

³ https://twitter.com/Abu_Ubayda2/status/610734025435648000

⁴ https://twitter.com/0110_039501/status/587994408924028928

⁵ <https://shamikh1.info/vb/showthread.php?t=235964>

מתיחת ביקורת על מה שתואר בתור שיתוף הפעולה של "האמריקאים וההינדואים בניסיון למחות את אור האסלאם".

הודעה על מותם של סגן אמיר AQIS, אחמד פארוק (משמאל), ושל חבר מועצת השווא, קארי עמראן (Qari Imran)

אדם גדאן

תאריך ומקום חיסול: 19.01.15, פקיסטן

אדם גדאן, אמריקאי אשר התאסלם בגיל 16, שימש כדובר, יועץ תקשורת ומפקד בכיר באל-קאעדה מרכז. לא אותרה הודעה רשמית של הארגון על מותו. אך נשיא ארה"ב, ברק אובמה, הודיע כי גדאן חוסל במתקפת כטב"מ של צבא ארה"ב.⁶

חיסול בכירים - אמצעי יעיל או גורם מתסיס?

הצלחתם של הסיכולים הממוקדים האחרונים כנגד מנהיגים ובכירים בארגון אל-קאעדה, העלתה מחדש את השאלה בדבר יעילות החיסולים ככלי למאבק בטרור. על-פי חלק מהגישות מתקפות כטב"מים מעוררות זעם בקרב אוכלוסיות מוסלמיות, מעודדות תמיכה בארגוני הטרור ויוצרות תסיסה המקלה על גיוס פעילים חדשים.⁷ עדות לכך ניתן למצוא בהודעות הרשמיות שמפרסמת אל-קאעדה בהם היא מנסה לשדר איתנות תוך הצגת החיסולים כאירוע המחזק את הארגון, הופך את המחוסל לשהיד בגן עדן ומגביר את ההתנגדות האסלאמית העממית (זאת על אף שברור כי קיים פער בין הדימוי שאל-קאעדה מנסה לשדר כלפי חוץ לבין המציאות בשטח). מנגד, יש הטוענים כי מתקפות כטב"מים פוגעות ביכולת המבצעית של ארגוני הטרור ושוקקות אותה לאורך זמן.⁸ גישה שלישית טוענת כי חיסול המנהיג בפני עצמו אינו יכול להביא להכרעתו של הארגון טרור (בייחוד אם לארגון מאגר רחב של מנהיגים פוטנציאליים) אך למדיניות החיסולים ממד הרתעתי רב-עוצמה אשר מקשה על מנהיגי הארגון לתפקד, לתקשר ולפעול באין מפריע.⁹ כך

<http://www.longwarjournal.org/archives/2015/04/us-killed-aqis-deputy-emir-shura-member-in-january-drone-strikes.php>

⁶ <http://www.nbcnews.com/news/us-news/warren-weinstein-adam-gadahn-killed-u-s-operation-n346861>

⁷ <http://www.ibtimes.co.uk/secret-cia-report-drone-strikes-targeted-killings-boost-support-terror-groups-1480149>

⁸ <http://patrickjohnston.info/materials/drones.pdf>

⁹ http://www.huffingtonpost.com/arie-kruglanski/the-hunt-for-terrorist-le_b_6228238.html

למשל, החשש התמידי מסיכול מהאוויר גורם להם להישאר ספונים במחבואם ולמעט בתנועה לא חיונית.

מובן כי החיסולים הינם רק כלי אחד במערך הכלים המשמשים למאבק בטרור, כלי אשר השפעתו לטווח הארוך טרם התבהרה די צורכה. מכל מקום, ברי כי במידה ואכן בוחרים לעשות בו שימוש יש לעשות זאת בשילוב עם אמצעים נוספים דוגמת ייבוש מקורות מימון, פגיעה בתשתיות גיוס ותמיכה בפעילות חינוכית להפחתת מגמות של רדיקליזציה.